

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ: ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПРАКТИКИ

Кравцов Ю.С.¹, Ігнатенко О.В.², Глушко В.В.³

Опубліковано	Секція	УДК
20.04.2025	Освіта/Педагогіка	371.3:159.953.5:373.5

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15276077>

Анотація. У статті здійснюється дослідження критичного мислення як однієї з основних компетентностей, необхідних для адаптації до змін на ринку праці в епоху цифрових технологій. Особлива увага приділяється впливу новітніх технологій, таких як штучний інтелект, на розвиток і вимоги до цієї навички. Зазначено, що з розвитком технологій та автоматизації праці критичне мислення стає ключовим фактором для забезпечення успішної професійної діяльності, а також адаптації до нових умов роботи.

Метою даної статті є дослідження критичного мислення як ключової компетентності для майбутнього ринку праці та аналіз педагогічних стратегій розвитку цієї навички.

Завданнями статті є: аналіз сучасних підходів до розвитку критичного мислення у контексті вимог ринку праці; аналіз впливу новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, на потреби в критичному мисленні у професійній діяльності; визначити педагогічні стратегії та методи, які сприяють розвитку критичного мислення в освітньому процесі; виявити перспективи розвитку критичного мислення як важливої компетентності в умовах сучасних змін.

Проаналізовано педагогічні стратегії, які допомагають у розвитку критичного мислення серед студентів. Визначено, що критичне мислення є однією з ключових метакомпетентностей, які необхідні для успішної професійної реалізації в умовах швидкоплинних змін на ринку праці, зумовлених розвитком онлайн-технологій та штучного інтелекту. Перспективами подальших досліджень є вивчення впливу зазначених стратегій на динаміку розвитку критичного мислення у міждисциплінарному вимірі, а також розробка валідних інструментів для діагностики рівня його сформованості. А також визначення ролі цифрових технологій і медіасередовища у трансформації підходів до викладання критичного мислення в умовах освіти XXI століття.

Ключові слова: критичне мислення; педагогічні стратегії; навчання; освіта; освітні практики; педагогіка.

¹ Кравцов Юрій Сергійович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціально-психологічних і гуманітарних наук, Дніпровський державний технічний університет, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4968-9112>.

² Ігнатенко Олександр Володимирович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент, Глухівський національний педагогічний університет імені О.Довженка, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4892-1821>.

³ Глушко Віта Володимирівна, спеціаліст II категорії, вчитель історії та інформатики, Академічний лицей №1 імені А.С.Малишка, ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7024-4568>

CRITICAL THINKING AS A KEY COMPETENCE IN THE CONTEXT OF LABOR MARKET TRANSFORMATION: PEDAGOGICAL STRATEGIES AND PRACTICES

Abstract. This article explores critical thinking as one of the key competencies necessary for adapting to labor market changes in the era of digital technologies. Special attention is given to the impact of emerging technologies, such as artificial intelligence, on the development and demand for this skill. It is noted that with the advancement of technology and automation of labor, critical thinking is becoming a crucial factor for ensuring successful professional performance and adaptation to new working conditions. The aim of this article is to investigate critical thinking as a key competence for the future labor market and to analyze pedagogical strategies for the development of this skill.

The objectives of the article are: to analyze modern approaches to the development of critical thinking in the context of labor market requirements; to explore the impact of new technologies, particularly artificial intelligence, on the demand for critical thinking in professional activity; to identify pedagogical strategies and methods that contribute to the development of critical thinking in the educational process; and to determine the prospects for developing critical thinking as an essential competence in the context of contemporary changes. The article analyzes pedagogical strategies that support the development of critical thinking among students. It emphasizes that critical thinking is one of the key meta-competencies required for successful professional realization in the context of rapid changes in the labor market, driven by the growth of online technologies and artificial intelligence.

Future research perspectives include examining the impact of these strategies on the dynamics of critical thinking development from an interdisciplinary perspective, developing valid tools for assessing the level of critical thinking, and defining the role of digital technologies and the media environment in transforming teaching approaches to critical thinking in 21st-century education.

Keywords: critical thinking; pedagogical strategies; learning; education; educational practices; pedagogy.

Вступ

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У XXI столітті світова спільнота стикається з численними викликами, що трансформують уявлення про сучасну працю, освіту та компетентності, необхідні для успішної самореалізації особистості. У зв'язку з динамікою технологічного прогресу, поширенням інформаційних потоків і зростанням рівня невизначеності на ринку праці, критичне мислення стає однією з найбільш затребуваних метакомпетентностей. Воно забезпечує здатність людини самостійно аналізувати інформацію, приймати виважені рішення, протидіяти маніпуляціям і адаптуватися до змін. Попри визнання значущості критичного мислення у світовій педагогіці, на практиці залишається відкритим питання: які саме педагогічні стратегії сприяють його ефективному формуванню в освітньому процесі? Особливо це актуально в умовах України, де освіта стикається з викликами війни, цифрової трансформації та необхідності інтеграції в європейський освітній простір. Таким чином, наукова проблема полягає у необхідності теоретичного узагальнення й обґрунтування педагогічних стратегій розвитку критичного мислення як ключової компетентності, що відповідає потребам сучасного та майбутнього ринку праці. Це завдання є важливим не лише для науки про освіту, а й для практичного реформування навчальних програм, методик викладання та професійної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Психологічна основа критичного мислення представлена у праці Д. Канемана «Мислення швидко й повільно» (2017), де автор аналізує когнітивні

упередження та подвійність мислення як чинники, що впливають на прийняття рішень. Ідеї Канемана є підґрунтям для розуміння механізмів аналітичної діяльності у сучасних освітніх практиках. Філософсько-соціологічний вимір проблеми критичного мислення розкривається у творах Ю. Харарі («21 урок для 21 століття», «Номо Деус»), Н. Бострома («Суперінтелект»), Ж. Бодрійяра («Симулякри і симуляція»), а також Байюнг-Чуль Хана («Психополітика»). Ці автори акцентують на глобальних викликах, спричинених розвитком штучного інтелекту, втратою контролю над інформаційним простором, підміною реальності симулякрами та цифровою маніпуляцією людською увагою (Гарріс, Юдковскі). Це створює новий запит до критичного мислення як інструменту захисту суб'єкта в інформаційній економіці. Освітньо-педагогічна традиція формування критичного мислення представлена роботами М. Ліпмана (Thinking in Education, 2003), а також українських дослідників – О. Пометун (2018), С. Терно (2015), О. Тягла (2017), І. Хом'як (2019), І. Гусленко (2021), які аналізують педагогічні стратегії, принципи, методи та алгоритми розвитку критичного мислення у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема в контексті вищої освіти. Сучасний контекст ринку праці та його вимог до критичного мислення яскраво окреслено у міжнародних дослідженнях: звітах Hart Research (2018), World Economic Forum (2020), аналітичних матеріалах Європейської комісії (Navracsics, 2019), а також у публікаціях Dumitru & Halpern (2023), Roslansky (2021). Усі вони підкреслюють зростаючий розрив між потребами роботодавців та рівнем підготовки молодих спеціалістів у сфері критичного мислення. Попри наявність значної кількості теоретичних праць, потребує подальшого дослідження інтеграція міждисциплінарного підходу до розвитку критичного мислення в умовах трансформації цифрового середовища. Слабо дослідженими залишаються питання застосування педагогічних стратегій у віртуальному або змішаному форматі навчання, адаптація традиційних методів до вимог інформаційної доби, а також персоналізація освітніх траєкторій відповідно до когнітивних характеристик студентів.

Метою даної статті є дослідження критичного мислення як ключової компетентності для майбутнього ринку праці та аналіз педагогічних стратегій розвитку цієї навички.

Завдання статті:

- проаналізувати сучасні підходи до розвитку критичного мислення у контексті вимог ринку праці;
- проаналізувати вплив новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, на потреби в критичному мисленні у професійній діяльності;
- визначити педагогічні стратегії та методи, які сприяють розвитку критичного мислення в освітньому процесі;
- виявити перспективи розвитку критичного мислення як важливої компетентності в умовах сучасних змін.

Результати

Критичне мислення – це ключова навичка ХХІ ст. У сучасному інформаційному суспільстві спостерігається парадоксальна тенденція: зростаюча кількість інструментів для пошуку, обробки та представлення інформації супроводжується зниженням рефлексивності та інтелектуальних зусиль, які люди вкладають у цей процес. Сучасна людина живе в умовах інформаційного перенасичення – інтернет-реклама, новинні ресурси, соціальні мережі, подкасти та інші медіа джерела створюють цунамі інформації, у якому дедалі важче відрізнити надійні факти від маніпуляцій. Як зазначає Д. Канеман, значна частина повсякденних рішень ухвалюється за допомогою інтуїтивної, швидкої, але схильної до помилок Системи 1, тоді як повільна, логічна Система 2 – основа критичного мислення – залишається практично не задіяною, оскільки вимагає зусиль і свідомої концентрації уваги [1]. Особливу загрозу становить некритичне споживання

інформації, що автоматично пропонується алгоритмами соціальних мереж і пошукових систем. У цьому контексті використання штучного інтелекту (ШІ), який дедалі частіше виконує когнітивні функції замість людини (аналіз, синтез, формулювання висновків), може поглиблювати процес «інтелектуальної лінії», знижуючи потребу у власному критичному аналізі даних. ШІ надає готові відповіді, пропонує шаблони мислення і навіть генерує тексти, що підмінює процес мислення самим результатом, не залучаючи користувача до глибинного осмислення проблеми. Таким чином, формується культура споживання знання без участі у його творенні, що не лише шкодить інтелектуальному розвитку, але й становить реальну загрозу для демократичного суспільства, в основі якого лежить здатність кожного громадянина самостійно мислити, сумніватися, перевіряти, робити висновки. У цьому контексті, в епоху інтелектуалізованих технологій, формування та розвиток критичного мислення як ключової компетентності стає не лише педагогічним викликом, але й умовою збереження когнітивної автономії особистості.

Сьогодні існує чимало філософів, інтелектуалів та футурологів, яких у неформальній спосіб називають філософами-алармістами (від англ. *alarmists*, тобто ті, хто б'є на сполох) через те, що вони активно попереджають про масштабні загрози майбутньому людства. Зокрема, йдеться про загрози, пов'язані зі штучним інтелектом і втратою контролю над ним (екзистенційний ризик). Наприклад, Ювал Ной Харарі у своїх працях пише про ризики контролю над свідомістю через дані, ШІ і біотехнології [2], [3]; Нік Бостром попереджає про загрозу можливості ШІ перевершити людину й вийти з-під її контролю [4]. Трістан Гарріс – колишній дизайнер Google, говорить про цифрову залежність і критичний рівень зниження кожного із важливих психічних процесів людини – уваги [5]. Жан Бодрійяр і Байюнг-Чуль Хан – філософи, які говорять про втрату реальності, симулякри, «позитивну тиранію» інформаційного суспільства [6], [7]. У будь-якому випадку, про реальність усіх цих загроз ми зможемо дізнатися згодом, коли усі гіпотетичні ризики стануть реальними, або ж навпаки – людство знайде спосіб впливати на розвиток штучного інтелекту, або ж спростує можливість загрози. Однак сьогодні уже є чимало аспектів, які вказують на реальні зміни через доволі короткі терміни. Якщо, наприклад, від 60-х років, коли тільки починав розвиватися інтернет до його більш-менш глобального використання пройшло мінімум років 40-50. То сьогодні чи не щодня мережа розвивається та адаптується під нові виклики. Це ж стосується розвитку і штучного інтелекту, який у найближче майбутнє буде здатне замінити цілий ряд професій.

На думку Ю. Харарі, у XXI ст. найбільшою загрозою є не дефіцит інформації, а її надлишок, що унеможливорює критичне осмислення подій. У своїй праці «21 урок для XXI століття» він наголошує, що в умовах гіперінформованості і постійного «шуму» людина дедалі рідше звертається до власного мислення, натомість «делегує» його алгоритмам, які пропонують спрощені інтерпретації реальності [2]. Харарі також застерігає, що інформаційні технології можуть сприяти не лише емансипації, але й маніпуляції, і що нездатність до критичного мислення робить людину вразливою перед контролем з боку держави, корпорацій чи алгоритмів, які «краще знають, чого ми хочемо». Один із ключових меседжів, який Ювал Ной Харарі передає у своїй книзі *Homo Deus*, полягає в тому, що епоха масштабних «мереж масової співпраці», заснованих на писемності, грошах, культурі та ідеології – тобто продуктах людського мозку, поступово відходить у минуле. Її місце займає нова епоха – епоха комп'ютерних мереж на базі кремнію, в основі яких лежать алгоритми та обчислювальні системи. Мережам, у порівнянні із людьми складніше вирізняти правду, оскільки єдино правдивим для них є алгоритми – правдиве те, що має більше переглядів, реакцій та репостів [3].

Можливо, на перший погляд, видається наче мислити критично – це теж саме, що мислити логічно. Тому дуже часто в освітніх компонентах із вивчення критичного

мислення починають практикувати викладання саме логіки, з усіма її класичними й неklasичними законами. Однак критичність – це не лише про логіку. Свого часу М. Ліппман, стверджував, що попри свою мега-актуальність, потреба вивчення та розвитку критичного мислення у 80-х роках так і не була досягнута. Дослідник вказує на багато чинників, які негативно вплинули на розвиток критичного мислення, зокрема і відсутність спеціально підготовлених викладачів, і часте нерозуміння освітянами суті поняття критичного мислення. На його думку, розвиток критичного мислення є не лише інтелектуальною навичкою, а й етичною та громадянською потребою, оскільки дає змогу учням брати участь у суспільному діалозі, ухвалювати виважені рішення, розпізнавати маніпуляції. Він запропонував інтерактивну, філософську модель навчання, у якій мислення формується через запитання, аргументацію та рефлексію [8]. На його глибоке переконання, школа має не просто передавати знання, а формувати особистість, здатну до рефлексії, сумніву, аргументації – мислення. Він підкреслював, що критичне мислення – це не вроджена здатність, а навичка, що потребує спеціального педагогічного розвитку. Мислення формується у процесі діалогу, у якому учні не просто відповідають на запитання вчителя, а разом їх формулюють, аналізують, дискутують, розв'язують моральні та логічні дилеми.

В українському науковому дискурсі О. Пометун аналізує критичне мислення як окремий педагогічний феномен, підкреслюючи його значення для формування особистості в умовах сучасного освітнього середовища [9]. Авторка визначає основні ознаки критичного мислення, розглядає його структуру та компоненти (логічність, рефлексивність, аргументованість тощо) та наголошує на необхідності його цілеспрямованого розвитку в освітньому процесі, починаючи зі шкільного віку. С. Терно розглядає конкретні педагогічні стратегії та методичні прийоми розвитку критичного мислення [10]. Зокрема, автор описує процедури організації навчального процесу, які стимулюють учнів до аналізу, порівняння, узагальнення та формулювання висновків. Увага приділяється також методам проблемного навчання, діалогу та дебатів, як ефективним інструментам для формування критичного мислення. О. Тягло ділиться результатами впровадження технологій критичного мислення у вищій освіті, зокрема в українських університетах. Автор аналізує труднощі та виклики, з якими стикаються викладачі та студенти при переході від традиційного навчання до критично орієнтованого [11]. І. Хом'як зосереджується на формуванні критичного мислення у студентів-філологів, під час вивчення мовних та літературних дисциплін, розкриває методики розвитку аналітичного читання, інтерпретації текстів, аргументації власної думки, а також роль міждисциплінарного підходу у цьому процесі. Авторка підкреслює, що філологічна освіта має великий потенціал для глибокого розвитку критичного осмислення інформації [12].

Критичне мислення, що передбачає здатність аналізувати, оцінювати та синтезувати інформацію, формулювати обґрунтовані висновки й приймати зважені рішення, відіграє важливу роль у будь-якій професійній діяльності. Результати дослідження І. Гусленко засвідчують, що розвиток навичок критичного мислення має супроводжувати студентів упродовж усього періоду навчання. Це, у свою чергу, вимагає від викладача цілеспрямованої, системної та методично обґрунтованої роботи. Дослідниця приходиться до висновку, що необхідно впроваджувати ефективні форми, методи та алгоритми навчання, здійснювати аналіз і класифікацію типових помилок, а також визначати чіткі критерії професійної якості [13, с. 48]. Перспективним напрямом роботи є створення комплексу вправ, які будуть спрямовані на розвиток практичних компетенцій, однак це потребуватиме врахування психолого-педагогічних аспектів взаємодії між студентом і викладачем у процесі навчання.

Отже, мислити критично – це не лише вміння мислити логічно. Перш за все йдеться про підтримку адекватного функціонування психічних процесів, формування навички

навчатися, аналізувати, рефлексувати, аргументувати свої відповіді чи позицію, сумніватися. У добу, коли чи не щоденно ми зустрічаємося із масовими симулякрами, фейками, дезінформацією, різноманітними відеопродуктами, які згенеровані штучним інтелектом, навичка критичного мислення набуває неабиякого значення. Розвиток сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту є настільки потужним, що інколи людство просто не встигає до нього пристосуватися. Вагомість дослідження та критичного мислення зростає прямопропорційно до збільшення потреб людини. Стрімкий розвиток онлайн-технологій змінив не лише характер праці, а й вимоги до навичок, необхідних для успіху у цифрову епоху. Тому сучасні дослідники наголошують на необхідності переосмислення усталених уявлень про зайнятість. У світі, де домінують інтернет, соціальні платформи та штучний інтелект, ми спостерігаємо водночас появу нових можливостей і руйнування традиційних галузей. Ця цифрова трансформація кидає виклик усталеним моделям працевлаштування, що вимагає від нас критичного аналізу: які навички залишаються актуальними, а які – втратили цінність? Конвергенція новітніх технологій і змінені запити ринку праці вимагають гнучкості мислення, здатності адаптуватися та приймати виважені рішення в умовах невизначеності. Розуміння цих змін є ключем до формування ефективної стратегії професійного розвитку в умовах швидкоплинного світу [14].

Швидка еволюція онлайн-технологій спричинила зміну парадигми зайнятості, змінивши характер роботи та навички, необхідні для досягнення успіху в епоху цифрових технологій. Цей трансформаційний ландшафт, який характеризується повсюдною присутністю інтернету, платформ соціальних мереж і передових систем штучного інтелекту, створив безліч нових можливостей і викликів на ринку праці. У міру того, як ми переходимо на цей цифровий рубіж, стає все більш очевидним, що традиційні парадигми зайнятості зазнають глибоких змін. Конвергенція онлайн-технологій із вимогами мережевого світу не лише створила нові можливості для працевлаштування, але й підірвала усталені індустрії, зробивши деякі посади застарілими, водночас створивши попит на раніше непередбачені навички. У цю епоху безпрецедентного зв'язку та інновацій вивчення складної взаємодії між онлайн-технологіями та робочими місцями має першорядне значення, оскільки воно містить ключ до розуміння динаміки нашої робочої сили, що швидко розвивається. Штучний інтелект (ШІ) стає рушійною силою трансформацій на ринку праці, змінюючи саму природу багатьох професій і прогнозовано переосмислюючи усталені моделі її організації [15]. Стрімке зростання кількості та функціонального спектру застосунків на основі ШІ свідчить про постійне вдосконалення цих технологій задля задоволення зростаючих потреб користувачів. Один із прикладів – ChatGPT, який здатний генерувати текстові відповіді, що за стилем і змістом наближаються до людського мовлення. Його основа – генеративна попередньо навчена трансформаційна архітектура (GPT), що дозволяє створювати нові відповіді на основі великого обсягу попередніх даних, без прямого навчання кожній конкретній репліці [16]. Сучасні версії вже можуть описувати візуальні образи, та генерувати зображення. Масштаби потенційного застосування таких систем майже необмежені – від підтримки людей з порушеннями зору до автоматизації складних аналітичних завдань. Ці технологічні зрушення підсилюють необхідність розвитку критичного мислення, яке стає незамінною компетентністю в новому цифровому середовищі. І для тих, хто лише готується до виходу на ринок праці, і для вже працюючих фахівців, уміння критично осмислювати інформацію, аналізувати нові форми автоматизації та адаптуватися до змін в організації праці набуває ключового значення.

Втрати робочих місць і трансформація професійних ролей під впливом онлайн-технологій та штучного інтелекту – лише одна з причин, чому викладанню та навчанню навичок критичного мислення слід приділяти особливу увагу. Додатковим поштовхом до переосмислення освітніх підходів стала пандемія COVID-19, яка призвела до втрати

багатьох робочих місць, частину з яких практично неможливо відновити. В українських реаліях свій негативний внесок зробила і війна. Цілком очевидним є те, що частина галузей, наприклад домашніх господарств та фермерств, туризму, ресторанного та гостинного бізнесу мають не дуже яскраву перспективу відновлення.

У цих умовах здатність критично оцінювати інформацію є не лише інтелектуальною навичкою, а й елементом інформаційної безпеки. Крім того, критичне мислення дедалі частіше висувається роботодавцями як ключова компетенція. Так, згідно зі звітом *Hart Research Associates* (2018), 78% опитаних керівників бізнесу визначили критичне та аналітичне мислення як пріоритетну навичку серед працівників. Проте лише 34% вважають, що випускники закладів вищої освіти мають належний рівень цієї компетентності. Виявлений розрив між запитом ринку праці та фактичною підготовкою молодих фахівців щодо критичного мислення є найбільшим серед усіх інших компетенцій [17]. Потреба у формуванні цієї навички підтверджується й у глобальних стратегічних документах. Зокрема, у звіті Всесвітнього економічного форуму *The Future of Jobs Report* (2020) зазначено, що у найближчі п'ять років очікується значне оновлення переліку затребуваних навичок, серед яких особливо виокремлюються критичне мислення, аналітичні здібності та навички вирішення проблем [18]. Подібну позицію займає і Європейський Союз: у звіті «Ключові компетенції для навчання впродовж життя» підкреслено, що критичне мислення, медіаграмотність і комунікативні навички є необхідними орієнтирами в складному та динамічному світі [19, с. 3].

Погоджуючись із Milto, L., та ін. (2020) вважаємо, що для розвитку критичного мислення майбутніх професіоналів доцільно використовувати такі педагогічні стратегії: інформаційно-аналітичні завдання (використання завдань, які стимулюють учасників освітнього процесу до виявлення суперечностей, постановки проблем і аналізу неочевидних ситуацій (наприклад: конструювання проблемних ситуацій, формулювання парадоксів, визначення уявних суперечностей)); вирішення проблемних завдань із неповною інформацією (завдання, в яких студентам потрібно самостійно добирати або реконструювати відсутні дані, що формує вміння працювати з невизначеністю); оптимізаційні завдання (спрямовані на розвиток навичок прийняття рішень шляхом вибору оптимального варіанту дій, оптимізації процесів або підбору найефективніших засобів виконання діяльності); операційно-практичні завдання з акцентом на ціннісні судження (завдання, які передбачають рецензування, критичний аналіз, перевірку й оцінку результатів, а також корекцію педагогічних процесів. Вони стимулюють саморефлексію та формування обґрунтованих висновків); логічні завдання (ті, які сприяють розвитку мислення через опис явищ і процесів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, точне визначення понять і побудову логічних аргументів); завдання на побудову протилежних розв'язків (формують гнучкість мислення, передбачають розв'язання задач у зворотному порядку або пошук альтернативних (неочевидних) шляхів досягнення мети); винахідницькі (творчо-проблемні) завдання (орієнтовані на розробку нових засобів діяльності, методів або підходів. Сприяють розвитку креативності як складової критичного мислення); аналітико-синтетичні завдання вимагають від здобувачів освіти здійснювати аналіз і синтез компонентів педагогічної системи, оцінювати їхню ефективність та взаємозв'язок; планувальні та проєктні завдання (які сприяють розвитку вмінь прогнозування, планування індивідуальної та колективної діяльності, а також формуванню стратегічного мислення через створення власних освітніх або професійних проєктів) [20].

Висновки

Критичне мислення є однією з ключових метакомпетентностей, необхідних для успішної професійної реалізації в умовах швидкоплинних змін на ринку праці, зумовлених розвитком онлайн-технологій та штучного інтелекту. Представлені у дослідженні педагогічні стратегії: інформаційно-аналітичні, операційно-практичні, логічні, оптимізаційні, проєктувальні тощо, доводять ефективність комплексного та поетапного підходу до формування навичок критичного мислення у здобувачів вищої освіти. Організація навчального процесу із залученням завдань відкритого типу, моделювання проблемних ситуацій, аналізу й оцінювання освітніх продуктів сприяє не лише розвитку когнітивних навичок, але й формуванню стійких ціннісних орієнтацій. Перспективами подальших досліджень є вивчення впливу зазначених стратегій на динаміку розвитку критичного мислення у міждисциплінарному вимірі, а також розробка валідних інструментів для діагностики рівня його сформованості. Окрему увагу доцільно приділити дослідженню ролі цифрових технологій і медіасередовища у трансформації підходів до викладання критичного мислення в умовах освіти XXI століття.

Список використаних джерел

1. Канеман Д. Книга «Мислення швидке й повільне». Київ. Наш Формат. 2017. 480 с.
2. Харарі Ю. Н. 21 урок для 21 століття. Київ: Book Chef. 2022. 416 с.
3. Харарі Ю. Н. Homo Deus. Людина божественна. За лаштунками майбутнього. Київ: Book Chef. 2018. 544 с.
4. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і безпеки розвитку розумних машин. Київ: Наш Формат. 2020. 408 с.
5. Tristan Harris believes Silicon Valley is addicting us to our phones. He's determined to make it stop URL: <https://cutt.ly/Mrg5WZUS>
6. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ: Видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ» 2004. 231 с.
7. Han Byung-Chul *Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power* (London & New York: Verso Books, 2017. 243 p.
8. Lipman, M. *Thinking in Education*. Cambridge University Press. 2003. 316 p.
9. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2, С. 89-98.
10. Терно С. Критичне мислення: стратегії та процедури. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 44(2). С. 227-230.
11. Тягло О. Досвід засвоєння критичного мислення в українській вищій школі. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2017. № 2 (21). С. 240-257.
12. Хом'як І. Розвиток критичного мислення у студентів-філологів. *УМЛШ*. 2019. №1. С 2-7.
13. Гусленко І. Професійна компетентність перекладача при навчанні редагування письмового перекладу в контексті формування критичного мислення. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 1 С. 43-51.
14. Dumitru D, Halpern DF. Critical Thinking: Creating Job-Proof Skills for the Future of Work. *Journal of Intelligence*. 2023; 11(10):194. URL: <https://cutt.ly/Arg5kEKY>
15. Roslansky, Ryan. 2021. You Need a Skills-Based Approach to Hiring and Developing Talent. *Harvard Business Review*. URL: <https://cutt.ly/hrg5kD3G>
16. Bushwick, Sophie, Kelso Harper, and Tulika Bose. 2023. What You Need to Know about GPT-4. *Scientific American Podcasts*. URL: <https://cutt.ly/Trg5kVM3>

17. Hart Research Associated. *Fulfilling the America Dream: Liberal Education and the Future of Work*. Conducted on Behalf of Association of American Colleges and Universities. Available online: <https://cutt.ly/Frg5lJ7w>
18. World Economic Forum. 2020. *The Future of Jobs Report 2020*. URL: <https://cutt.ly/drg5k7C1>
19. Navracsics T. Foreword. In *Key Competences for Lifelong Learning*. European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. Publications Office. Available online: <https://cutt.ly/qrg5lPix>
20. Milto, L., Sultanova, L., & Dubrovina, I. Fostering critical thinking skills among future teachers. *E-mentor*. 2020. № 4(86). P. 13–21.